

הכהנים האבודים

פעם קראו לה **רודזיה** והיא הייתה הפנינה של אפריקה. עשירה, שבעה ומתקדמת | אבל אז באו ההפיכות, היא הפכה לזימבבואה והעושר הגדול נגרף לכיסיו של הדיקטטור העריץ שהשאיר את 14 מיליון האזרחים שלה בעוני וחיי דלות | **יצחק כרמלי** יצא למסע הרפתקאות מסעיר אל ליבה של אפריקה הדרומית וגילה את השבט הענק שבטוח שאבות אבותיו נדדו מארץ יהודה אל ערבות אפריקה השוממות

יצחק כרמלי

שנים רבות חלמתי להגיע לזימבבואה, להרחיק נדוד למדינת אפריקה הדרומית הזו, ארץ פרא נפלאה, שמלאה ביערות טרופיים ובחיות טורפות. המדינה הזו ריתקה אותי מאז ומעולם. במסגרת המסעות השונים שלי ברחבי העולם, נתקלתי לא פעם בבני זימבבואה, קראתי לא מעט על סיפורם של בני השבטים המקומיים, שחלקם מתעקשים לזהות את עצמם כבנים לעשרת השבטים האבודים.

לפני חודשיים, כששמעתי על המהפכה שהתרחשה במדינה, במסגרתה הודח הנשיא שעמד בראש המדינה במשך שנות דור והוחלף באחד, החלטתי לצאת למסע הזה, להגיע אל האתרים הנפלאים שיש לחבל הארץ הזו להציע, כדי לראות ולחוות את חייהם של בני זימבבואה, לנסות ולהבין את חידת השבטים שבה וגם ללמוד על המציאות החדשה ביום שאחרי הפלת משטרו של הרודן המקומי.

בגמרא במסכת סנהדרין (דף צ"ד) מצאנו, שחז"ל דנים אודות המקומות אליהן גלו עשרת השבטים. מר זוטרא אומר שהשבטים גלו לאפריקה, והמפרשים במקום כותבים שמדובר בארץ אפריקה המוכרת לנו. במשך שנים רבות מנסים חוקרים למצוא את מיקומם של עשרת השבטים בעיקר במדינות המזרח – בהודו, אפגניסטן ועוד. מעטים הגיעו גם לאפריקה, אבל ספק אם מישוהו ביקר בזימבבואה, בכפרים המרוחקים ביותר במדינה שבהם חיים המקומיים כשהם אווזים במנהגים שכשבוזחנים אותם מקרוב, מגלים שהן מוכרים לנו מאוד.

למסע הזה יצאתי אחרי התלבטות ארוכה, בעיקר בגלל המציאות החדשה במדינה. אחרי כמעט ארבעים שנות שלטון של המנהיג המקומי, רוברט מוגאבה, המציאות במדינה תחת ההנהגה החדשה נחשבת למורכבת. נדרשתי לנקוט בלא-מעט אמצעי זהירות במהלך המסע הזה, כפי שעוד יתואר בהמשך.

בראשיתו של המסע הצבתי לעצמי כמה יעדים: ראשית, לאתר את בני שבט למבזה שמונה עשרות אלפי אנשים המפוזרים ברחבי אפריקה. חלקם מגדירים עצמם כיהודים והשאיפה שלי הייתה להגיע אל המרכזים שלהם וללמוד מהם על אורחות החיים שלהם, ולשמוע מהם על הקשר שהם טוענים שיש להם לעם ישראל. שאפתי גם כן לבקר במחמדי הטבע הנפלאים של המדינה – ממפלי ויקטוריה הנדירים ועד למרבצי הסוואנות המלאות בחיות טורפות, אריות, נחשים ותניניים.

הכהנים האבודים

בני הלמבה מאמינים כי אבות אבותיהם היו סוחרים יהודיים אשר נדדו מארץ ישראל לתימן ומשם לאפריקה לפני כ-2,500 שנה. בני השבט טוענים גם כן כי אבותיהם בנו את העיר זימבבואה באבן, בדומה לבנייה הרווחת בארץ

בשעתו 'סל התבואה של אפריקה', והייתה ידועה בשדות החיטה והכותנה הנרחבים שלה. אזרחיה נהנו מרווחה יחסית, כל עוד שלטו במקום הממשלות הלבנות.

היום כבר כמעט ואין זכר לימים הטובים האלו. כשנחתנו בבירה, הארארה, קשה היה שלא לראות את הדלות והעניות ששולטת במדינה. ככל שהתרחקנו מהבירה, בדרכנו לכפרים המרוחקים, המציאות מסביבנו הלכה והדלדלה. מרבית הבתים לא מחוברים לחשמל ולמים, ותנאים אלמנטריים שנחשבים בעינינו לבסיסיים, כמעט ולא נמצאים ברחבי הארץ הגדולה.

מאז עלייתו של מוגאבה לשלטון, הפכה זימבבואה מגן-עדן למדינה נחשלת, וכלכלתה מתכווצת במהירות הגדולה ביותר בעולם. שלושה רבעים מאוכלוסיית המדינה חיים מתחת לקו העוני ותוחלת החיים צנחה מ-61 שנה ל-39. למדינה, המבודדת על ידי סנקציות בגלל היחסים המורכבים של מוגאבה עם מדינות העולם, אין כמעט מטבע זר והמטבע, הדולר הזימבבואי, סובל מאינפלציה קיצונית בשנים האחרונות. תוכנית ההלוואות של הבנק העולמי "אינה פעילה בשל פיגורים בתשלום". תורמים מערביים הקפיאו את הסיוע הכלכלי לזימבבואה ובמדינה ישנו מחסור חמור בדלק ומשום כך התמעטה תנועת המכוניות במדינה.

ובכל זאת הצלחנו למצוא נהג ראוי, שהוביל אותנו בין משעוליה של המדינה. ביקשנו מהנהג שלנו להביא אותנו לאזורים שבהם משתכנים בני קבוצת בֶּנְטוּ - קבוצה אתנית ענקית שמונה למעלה מארבע-מאות קבוצות אתניות שונות שמפוזרות

ארץ העושר האבוד

נתחיל בקצת היסטוריה: זימבבואה היא מדינה קטנה יחסית למדינות אפריקה העצומות. היא ממוקמת בדרום היבשת, אין לה מוצא לים והיא גובלת במדינות מוזמביק, בוטסואנה וזמביה. בראשיתה נקראה המדינה 'רודזיה', כאשר בשנת תרמ"ט (1889) הגיע לאזור המתיישב הבריטי ססיל רודז והצליח לקבל את אישור אחד ממלכי השבטים המקומיים לכרות זהב בשטחי המדינה.

בשנת תרפ"ג (1923) קיבלה רודזיה מעמד של קולוניה בריטית, והיא נהנתה מעצמאות יחסית. מושבות של לבנים הוקמו בה, ובבחירות שהיו מתקיימות בה הותרה ההצבעה רק לאנשים בעלי השכלה. כתוצאה מכך, מרבית בני המקום השחורים לא יכלו להשתתף בבחירות ולהשפיע על הנהגת המדינה.

מאמצע שנות החמישים של המאה הקודמת החלו המקומיים להיאבק לעצמאות. המאבק הזה התנהל באמצעות שתי קבוצות מרכזיות, מחתרתיות, שפעלו כנגד המשטר הלבן של רודזיה. אנשי המחתרות ניהלו מלחמות גרילה ואילצו את המשטר הלבן לנהל איתן משא ומתן. בשנת תש"מ (1980) התקיימו בחירות במדינה, שאפשרו לכל האזרחים להשתתף בהן. מי שזכה באותן הבחירות היה מנהיג אחת מהמחתרות, רוברט מוגאבה, שהפך לראש הממשלה של המדינה ומיד שינה את שמה לזימבבואה. בהמשך מינה עצמו מוגאבה גם לנשיא המדינה והוא שלט בה עד לפני כחודשיים. זימבבואה נחשבה במשך שנים לארץ שופעת ומלאה במרבצים איכותיים במיוחד. היא כונתה

ברחבי אפריקה, מקמרון ועד לדרום היבשת. אחד השבטים שנמנים על בני הבנטו הוא שבט הלמבה – השבט שעל פי המידע אותו אספנו מראש, נוהג במנהגים שדומים למנהגים יהודיים אותנטיים.

אחרי ימים ארוכים בשטח, כשאנו ניזונים בעיקר משימורים שהבאנו איתנו מהארץ ומהפירות שיש למדינה להציע – בננות ובעיקר מנגו שגדל על העצים לרוב – הגענו ליעדנו, אל מחוז משבינגו, בו על פי המפות ממוקם הכפר 'מהפקמורה' – שבו חיים בני שבט הלמבה.

כבר בדרך נתקלנו ברמזים ברורים לנוכחות של בני השבט באזור. אלפרד צ'יקוטו, מקומי שבו נתקלנו ליד אחד מהנהרות הגדולים שבהם נתקלנו בדרך, ידע לספר לנו על המנהגים של בני השבט. הוא ידע לספר על אברהם, יצחק ויעקב, וכששאלנו אותו על מנהגים ייחודיים לבני שבט הלבמה הוא מיהר לספר שהם נוהגים שלא לאכול בשר וחלב ביחד. בניגוד לשאר האפריקניים, שאינם בוחלים לאכול את בשר הבהמות והחיות יחד עם החלב שאלו מנפיקות, בני השבט, לדברי אלפרד, מקפידים מאוד על הפרדה עקרונית בין אבות המזון.

2,500 שנות מסורת

המסע שלנו אל הכפר של בני הלמבה נמשך. בדרך למדנו שמרבית מבני זימבבואה הם חקלאים, וחלקם עדיין אווזים בשיטות החקלאות הפרימי־טיביות ביותר. הם מצליחים להתפרנס מחקלאות פשוטה ביותר שתלויה מאוד במים. משכך, למים יש חשיבות עצומה לכלכלת המדינה, וכל טיפת מים היא חשובה במיוחד. המים שזורמים בנחלים

שפזורים ברחבי המדינה נאגרים במאגרים קטנים, ומהם ניזונה הקרקע שמצמיחה את פירות האדמה. חלק לא מבוטל מבני מחוז משבינגו עוסקים גם כן בציד, פשוטו כמשמעו. בעבר שוטטו באזורים האלו גם אריות, אבל מרביתם הועברו זה מכבר לשמורות טבע ענקיות שמצויות ברחבי אפריקה. הציד ממשיך לכלכל חלק מבני המדינה, כשהם צדים בעיקר חיות קטנות. חלקם, כך סיפרו לנו המקומיים, מגדלים פרות וכבשים בעיקר בשביל הבשר שלהם, אותם אוכלים המקומיים לרוב.

בשר, מטבע הדברים, הוא מצרך שקשה למדי להשיג אותו באזורים האלו של המדינה, ולכן לפירות והירקות יש חשיבות רבה לבני זימבבואה. הפירות הפופולאריים ביותר הם מנגו וצמחים נוספים שאותם מלקטים המקומיים ואוכלים לתיאבון. את המנגו קטפנו מהעצים בקלות, ואחרי בדיקה שקיימנו כדי לוודא שהפירות לא מתולעים, אכלנו אותו בהנאה מרובה.

אחד המקומיים אותו פגשנו ידע לתת לנו עוד פרטים על בני שבט הלמבה. "ספר החוקים שלנו אבד לפני מאות שנים", אמר לנו כשהוא מתכוון כנראה לתורת ישראל, "אבל אנחנו עדיין משמרים חלקים ממנו. המנהגים נותרו, ואתה תוכל למצוא בכפרים של בני הלמבה לא מעט מקומיים ששומרים על מנוחה ביום השביעי, על השחיטה ועל מנהגים נוספים".

וכך המשכנו במסע, כשאנו נדרשים להתמודד עם טלטלות הדרך. הכבישים במדינה ברובם לא סלולים, והנסיעות שלנו על כבישי העפר הפכו את המסע הזה לקשה עוד יותר. לפחות יכלנו ליהנות ממזג אוויר נעים למד, כשהנהג שלנו מסביר שמזג

הכהנים האבודים

מסורות שבטיות עתיקות. עם לוחם מבני השבט

ניצוץ יהודי. עם איש שבט הלמבה

האוויר במדינה הוא טרופי ממוזג, והוא משתנה בשתי העונות המרכזיות של השנה – עונה יבשה ועונה רטובה. אנחנו היינו בעונה היבשה, שבה יש גשמים לפרקים, אבל מזג האוויר נעים מאוד והשמים כחולים ויפים.

אחרי יומיים בדרכים הגענו סוף-סוף אל הכפר 'מהפקמורה', הכפר של בני שבט הלמבה. בני הלמבה מאמינים כי אבות אבותיהם היו סוחרים יהודיים אשר נדדו מארץ ישראל לתימן ומשם לאפריקה לפני כ-2,500 שנה. בני השבט טוענים גם כן כי אבותיהם בנו את העיר זימבבואה באבן, בדומה לבנייה הרווחת בארץ, אך טענה זו עומדת בסתירה לתפישת החוקרים, לפיה העיר נבנתה על ידי שבט השוֹנָה.

בני הלמבה היו ידועים כמומחים ברפואה וככורי זהב, נחושת וברזל. אנשי הקהילה נהגו למכור זהב לסוחרים הערבים במזרח ולפורטוגזים במערב. בכניסה אל הכפר פגשנו את דניאל, אחד מזקני השבט, שמיד זיהה אותנו כיהודים. "בואו, היכנסו אלי לבית ואלמדו אתכם על הקשר שלנו ליהדות", אמר לנו כשהוא מוביל אותנו לביתו הקטן שבפאתי העיירה.

הבית, למדנו מיד, הוא בית לא שגרתי. יש בו גנרטור גדול שבאמצעותו מחובר רוב הבית לחשמל. דקות אחרי שנכנסנו אל הבית הוציא דניאל תיק גדול, מתוכו שלף כיפה סרוגה גדולה אותה הניח על ראשו. "זו הכיפה שלי", סיפר. "והנה הציצית", אמר

בעודו שולף ציצית לבנה, בעלת חוטים ארוכים, שאותה הניח במהירות על גופו. אחרי זה הוצא גם התנ"ך, ובבדיקה שקיימנו במקום גילינו שמדובר בתנ"ך אותנטי, בלי התוספות של הנוצרים. ספר נוסף שדניאל הציג בפנינו היה סידור, שעליו מילים בעברית – 'סידור הכותל על פי מנהגי האר"י'. "אנחנו מאמינים בקב"ה", סיפר לנו, "ושומרים את המנהגים המסוריים לנו מדור לדור. אנחנו שומרים את השבת, מחנכים לכבד את אבא ואמא, לא אוכלים דבר אחר או מזון שנאסר בתורה, ולא מערבבים בשר וחלב. אנחנו גם מברכים על המזון ויש לנו שחיטה משלנו".

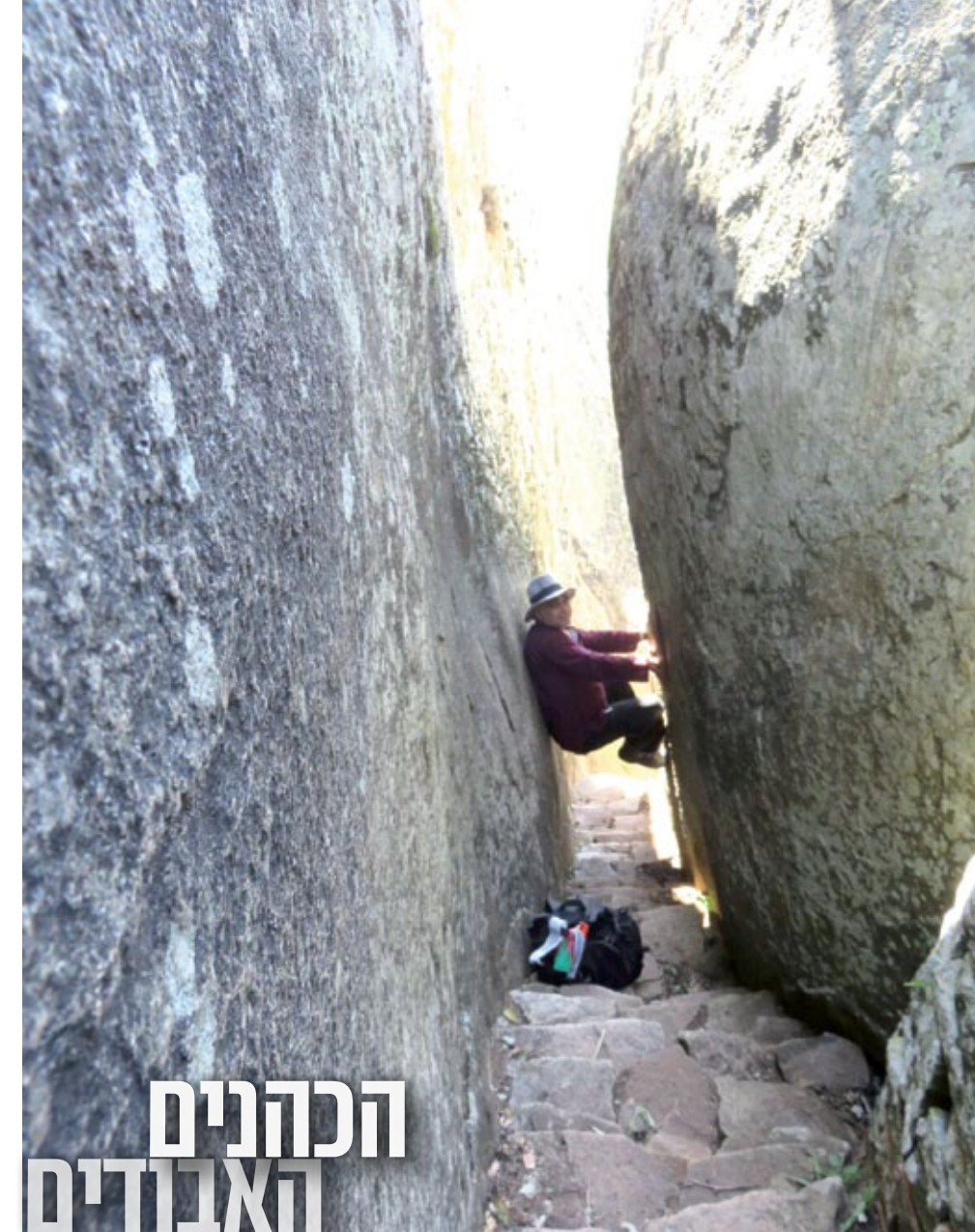
דניאל סיפר לנו שהוא השוחט בכפר, והציג בפנינו את סכין השחיטה שלו שנראתה כשרה לחלוטין. "אנחנו מלים גם את הבנים שלנו", סיפר לנו, "ואנחנו לא מתחתנים עם בני שבטים אחרים, אלא רק עם בני השבט שלנו, כדי לא להתערבב בשאר השבטים של אפריקה".

ההתרגשות אחזה בנו כשישבנו בביתו של דניאל. מי יודע, שאלנו את עצמנו, אם המארח שלנו הוא לא בן של אחד משבטי ישראל האבודים. הוא ידע לספר לנו על המסע הארוך שעשו אבותיו, מאתיופיה דרך קניה ועד לזימבבואה. "בכל מדינות אפריקה השארנו נציגות קטנה", הוא מספר. "בני הלמבה מפוזרים ברחבי היבשת כולה, אבל אחד הריכוז הגדול ביותר נמצא כאן, בזימבבואה".

שאלנו אותו אם יש להם בית כנסת. דניאל חיך במבוכה. "היה לנו מבנה שנהרס לפני כמה שנים ברעידת אדמה", סיפר. "עכשיו אנחנו עמלים על הקמתו מחדש של בית הכנסת בכפר. בואו, אראה לכם את עבודות הבנייה".

יחד עם דניאל יצאנו אל אזורי הספר של הכפר. שם פגשנו בקבוצת פועלים מקומיים, כולם בני שבט הלמבה, שעמלו על הקמתו של בית הכנסת

”ספר החוקים
שלנו אבד לפני
מאות שנים”,
אמר לנו כשהוא
מתכוון כנראה
לתורת ישראל,
”אבל אנחנו עדיין
משמרים חלקים
ממנו. המנהגים
נותרו, ואתה תוכל
למצוא בכפרים
של בני הלמבה
לא מעט מקומיים
ששומרים על
מנוחה ביום
השביעי, על
השחיטה ועל
מנהגים נוספים”

הכהנים האבודים

החדש. הבנייה הייתה מודרנית, והמבנה נראה
על סף השלמת הבנייה שלו. כשישבנו מולו, אחד
מהפועלים החל לזמזמם שיר, ומיד זיהינו בו את
המילים בעברית מתוך תפילת קבלת שבת – 'לכה
דוד'.

כשיקשנו מבני השבט לשיר את השיר, הם
פצחו כולם יחד בשירת 'לכה דוד', כשהם מתקשים
לבטא את המילים אבל צולחים את המשימה. 'לכה
דודי לקראת כלה, פני שבת נקבלה', שרו במשך
שעה ארוכה. עבורי היה זה רגע מרגש במיוחד.
בארכיב שלי שמורים לא מעט ניגוני 'לכה דוד'
שבהם נתקלתי במסעותיי השונים ברחבי העולם.
'לכה דוד' של בני שבט הלמבה התווסף עכשיו
אל האוסף הפרטי שלי.

”כאשר בית הכנסת שלנו היה קיים”, מספר
דניאל, ”היינו מתכנסים בו אחת לשבוע, בשבת,
ומתפללים תפילות מהסידור שבידי. החלום שלנו
הוא להקים את בית הכנסת המחודש, שהוא
יעמוד על תילו ונמשיך להתפלל לבורא העולם.
אנחנו מאמינים שכאשר בית הכנסת ישוב לפעול,
יתווספו עוד ועוד מבני השבטים כאן באזור
לתפילות שלנו ולא יחששו להזדהות כיהודים”.

מאוחר יותר הסביר לי דניאל שבני הלבמה
אינם מקבלים אל השבט אדם, אלא אם הוא עובר
סוג של 'גיור' – מבחני קבלה לשבט. במסגרת

סימני יהדות. במקווה שנחשפה

הכהנים האבודים

המבחנים הללו חייב המבקש להתקבל ללמוד היטב את המנהגים המקומיים – אותם המנהגים היהודיים המוכרים לנו היטב – חוקי הכשרות, שמירת השבת ועוד.

חלק מבני השבט הזה, שפרוש כאמור על פני אפריקה כולה, הם מוסלמים או נוצרים. גם אלו המבקשים להגדיר עצמם כיהודים, ודאי מערבבים לא מעט מנהגים עם אמונות זרות, אבל לכל הפחות הם מאמינים בק-ל אחד. אגב, בפסח הם מכינים מצות ולא אוכלים לחם במשך שבוע ימים. מחקרים תורשתיים שנערכו מסוף שנות התשעים של המאה ה-20 ועד היום מצאו בקרב מספר ניכר של גברים מקרב הלמבה רב-צורתיות של כרומוזום ה-Y שהעיד לטענת החוקרים על היותם צאצאים של שושלת הכהנים, צאצאיו של אהרן הכהן, דבר שלא אומר דבר בעצם על יהדותם, כי אמנם גם אם אביהם היה כהן, היהדות נקבעת על ידי האם כידוע. במסגרת המסע שלנו פגשנו את ד"ר אוריגה, ד"ר לפילוסופיה. פגשנו אותו במרכז מושינגו – העיר שנמצאת בדרום המדינה והוא ידע לספר לנו על מרכיבי הדי.אן.איי. הייחודיים של בני הלבמה, ועל ההערכות שאולי הם צאצאים של הכהנים היהודים מתקופת המקדש.

הגן היהודי

לא רחוק מבניין בית הכנסת שהולך ונבנה הבחנו בנחש קטן שהתרוצץ בין השיחים. דניאל שלף מיד את הרוגטקה שלו, ולכד את הנחש במהירות. הוא הסביר שהוא מסתובב עם הרוגטקה באופן קבוע, כי הסכנות שרובצות לפתחן של תושבי הכפר, רבות. ניסינו להתקיל אותו ולשאול אם הוא צד את הנחשים כדי לאכול אותם, ודניאל מיד קפץ. "חלילה", אמר לנו, "אסור לאכול נחשים. זה לא כשר". לפני שעזבנו את אזור בית הכנסת ציירתי לבני המקום מגן דוד על נייר, כדי שיעתיקו אותו ויקבעו את הסימן הזה בכניסה לבית הכנסת. דניאל, הוותיק שבחבורה, הכיר את הסמל היהודי העתיק והתרגש מאוד לראות אותו שוב.

ביקשנו מדניאל שימשיך לסייר איתנו ברחבי הכפר. הוא נענה ברצון. במרכז הכפר נתקלנו בבאר המים הגדולה, ממנה שואבים את המים כל תושבי הכפר. לא רחוק ממנה נתקלנו גם בקולט קטן, שמייצר חשמל סולארי לשימוש בני הכפר.

"עד לפני עשרות שנים האזור הזה היה מלא באריות", סיפר לנו תושב אחר בכפר, "היום הם כבר לא פה אבל עדיין יש סכנות רבות שאיתם אנו מתמודדים. נחשים וטורפים קטנים יותר. היום אמנם נטרפים פה פחות בני אדם מבעבר, אבל עדיין מסוכן למדי לחיות כאן".

גאווה מקומית. מקומי עם תמונת הנשיא החדש

הכהנים האבודים

עריץ ללא גבולות

פרק מרתק מאוד בהיסטוריה של המדינה הוא כאמור השלטון הרודני של מוגאבה, שהודח לפני חודשיים. בכל מקום בו ביקרנו ראינו את תמונת הנשיא החדש, אמרסון מנגגואה, שמונה במקומו של מוגאבה.

מוגאבה שלט במדינה ביד ברזל. הוא הגביל את זכויות האדם במדינה, ועל פי נציבות האו"ם לזכויות אדם, הנהיג מוגאבה מדיניות של השתלטות ברוטאלית על אדמות חוואים לבנים במדינה. כמו כן נמתחה ביקורת בינלאומית קשה על מוגאבה, אשר ביצע גירוש המוני של רבבות אזרחים מפרברי האררה, מחשש להפיכה שלטונית נגדו. עקב מדיניות זו סולקה זימבבואה מחבר העמים הבריטי בשנת תשס"ד (2004) והוטלו עליה סנקציות בתחומים שונים. האיחוד האירופי אסר על מתן ויזות למוגאבה ולשותפיו, בעוד ארצות הברית כוללת את זימבבואה תחת הכותרת 'עמדת עריצות', לצד איראן וקוריאה הצפונית.

שלושים ושבע שנות שלטונו של מוגאבה היו לסבל מתמשך עבור בני המדינה. לפני חודשים החלה מהפכה במדינה, שנוהלה על ידי רמטכ"ל הצבא, קונסטנטינו צ'יוונגה, שהביאה לסיום שלטונו של מוגאבה. זו החלה לאחר שהיה חשש שמוגאבה מבקש למנות את אשתו לסגניתו כדי שתחליף אותו בשלטון, במידה והוא ילך לעולמו. ההפיכה הייתה להפיכה שקטה, חריגה במיעוט האלימות שבהתנהלותה, ללא נפגעים כלל. שלושה ימים אחרי שהודח מוגאבה הושבע סגנו לשעבר, שפוטר על ידו, לנשיא החדש. תמונת הנשיא החדש מופיעה כיום בכל אתר בו ביקרנו, כשבני זימבבואה לא יודעים את נפשו מאושה.

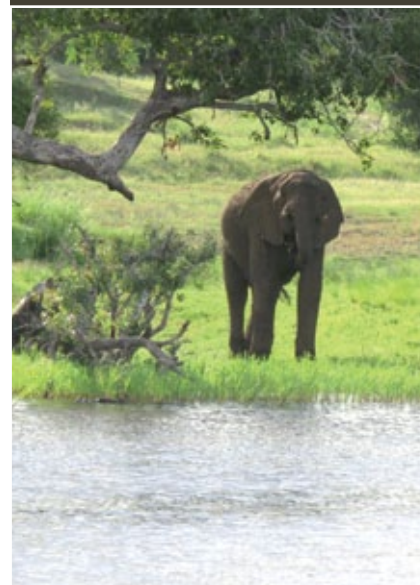
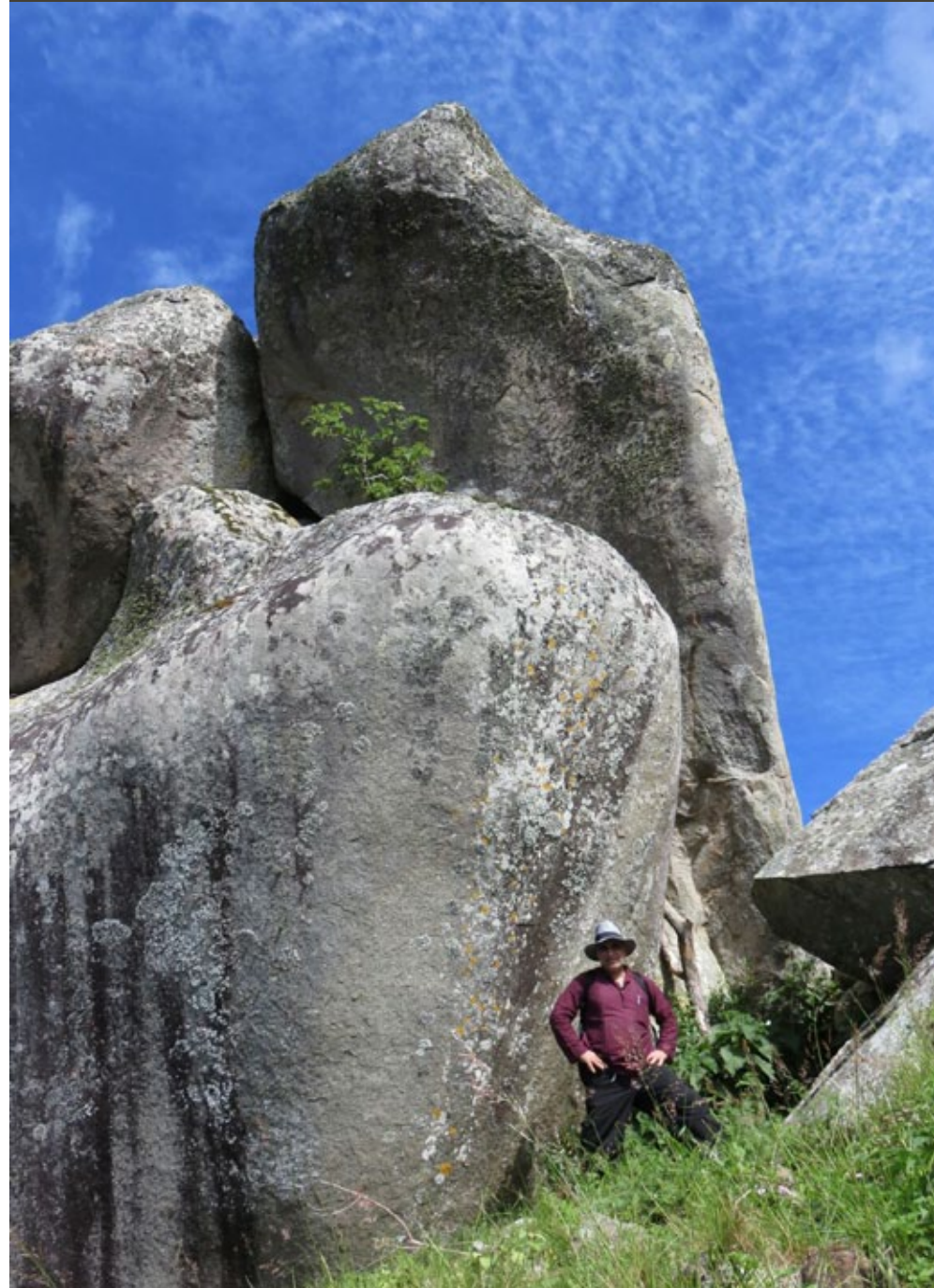
הקהילה היהודית זימבבואה הייתה ייחודית בניסיונותיה להקים חוות חקלאיות המבוססות על עבודה עברית. בנוסף עסקו המתיישבים בענף היהלומים והתעשייה. עם תחילת המאבק השחור וההיד רדרות במצב הביטחוני בשנות השבעים, עזבו רוב היהודים את המדינה

לא רבים יודעים אבל זימבבואה חיו במשך שנים גם יהודים אותנטיים שהגיעו אליה מאירופה. ההתיישבות היהודית ברודזיה שהפכה בעתיד לזימבבואה החלה עוד בסוף המאה ה-19 וראשית המאה ה-20. בשנת תרנ"ד (1894) החלו להגיע ראשוני היהודים מבריטניה ומליטא. בית הכנסת הראשון בסולסברי (כיום האררה) נוסד בתרנ"ה (1895).

בשנת תרע"א (1911) נבנה בית כנסת מפואר בבולוואי. בשנת תר"פ (1920) היגרו יהודים יוצאי ספרד מהאי רודוס למושבה הבריטית לשעבר, ובשנת תרצ"א (1931) יסדו בבירה בית כנסת ספרדי. בבית הכנסת הזה ביקרתי, והוא עומד על תילו ונשמר באופן מרשים למדי. בשנת תר"צ (1930) הגיעו למדינה יהודים מגרמניה ואל הקהילה הצטרפו מעט יהודים לאחר השואה. בשיא מנתה הקהילה היהודית במדינה כשמונת אלפים יהודים.

הקהילה היהודית בזימבבואה הייתה ייחודית בניסיונותיה להקים חוות חקלאיות המבוססות על עבודה עברית. בנוסף עסקו המתיישבים בענף היהלומים והתעשייה. עם תחילת המאבק השחור וההידרדרות במצב הביטחוני בשנות השבעים, עזבו רוב היהודים את המדינה. קצב ההגירה היהודית הלך וגדל והגיע לשיאו בשנת תשכ"א (1961). רבים עזבו את המדינה בשנת תשל"ט (1979) סמוך להקמת רפובליקת זימבבואה. רוב היהודים שעזבו התיישבו בדרום אפריקה הסמוכה ואחרים בארץ, אוסטרליה ובריטניה.

כיום חיים זימבבואה כ-300 יהודים, כמאה בבירה האררה ומאה נוספים בבולוואי. רוב היהודים שגרים במדינה הם מבוגרים, ויהודים נוספים הם אנשי עסקים ישראלים שמתגוררים במדינה.

הכהנים האבודים

עיקר הביקורת של בני המדינה הייתה על התנהלותו הכלכלית של מוגאבה. לפני עשר שנים עמד שיעור האינפלציה במדינה על כ-11.2 מיליון אחוז – האינפלציה הגבוהה בעולם, והדולר הזימבבואי איבד מערכו במהירות. האינפלציה הגבוהה גרמה לייקור חד במחירים של מוצרי יסוד. עדויות של תושבים בהארארה שאותם פגשנו סיפרו על כך שרק מעטים מתושבי המדינה יכלו להרשות לעצמם לקנות כיכר לחם והיה מחסור בכל מוצרי היסוד במדינה. המציאות הכלכלית החמורה לא מנעה מהנשיא מוגאבה לחגוג בשנת תשס"ו (2006) חגיגות נרחבות ומפוארות לרגל יום הולדתו השמונים.

כעת, אחרי הפלתו של הרודן, נושמים במדינה לרווחה, וכמעט כל מי שנתקלנו בו ידע לספר על תחושת ההקלה ועל התקווה הגדולה שהמדינה הזו תוכל לשוב לימיה היפים.

הריאות של העולם

במסגרת המסע שלנו לאורכה ולרוחבה של המדינה לא יכלנו לוותר על ביקור באחד האתרים המופלאים ביותר בעולם – מפלי ויקטוריה העצומים שנמצאים בגבול שבין זימבבואה לזמביה. המפלים הללו עצומים בגובהם וברוחבם, והם מחולקים למעשה לשלושה מפלים בגלל איים קטנים שנמצאים בין המפלים. הם נפרשים לרוחב על פני קילומטר ושבע מאות מטר וגובהם הוא למעלה ממאה מטרים.

כשעמדנו מולם לא יכלנו שלא להתפעם מנפלאות הבריאה ומיצירתו המופתית של הקב"ה. הזרם האדיר של המים שנשפכים בעוצמה רבה, הפכו את המפלים הללו לאחד ממרכזי התיירות הבולטים באפריקה.

מי שגילה את המפלים הללו היה חוקר אירופי בשם דייוויד ליווינגסטון שהגיע אליהם בשנת תרמ"ה (1885). ליווינגסטון הגיע אל המפלים בסירה, ועבר ליד אי הקרוי על שמו 'אי ליווינגסטון'. המפלים הרשימו ועל כן קרא להם על שם המלכה האנגלית ויקטוריה. ביומנו כתב ליווינגסטון: "אף אחד לא יכול לדמיין יופי זה, בהשוואה לכל מה שניתן לראות באנגליה. יופי זה לא נגלה קודם לכן לעיניים אירופאיות; אולם אין לי ספק שמראה יפה זה נצפה על ידי המלאכים במעופם".

כדי להגיע למפלים עברנו דרך יער גשם ענק. היער הזה, לימדו אותנו המקומיים, זוכה לכמות עצומה של גשם שלמעשה אינו גשם טבעי. מעל ליער מצטבר ענן ענק שנוצר ממי המפלים, והענן הזה ממטיר גשם כמעט באופן קבוע על שטחי היער הגדול. יערות הגשם, אגב, מכסים שישה אחוז מכדור הארץ ומספקים שני שליש מהחמצן של כדור הארץ, ולא סתם זכו לכינוי 'הריאות של כדור הארץ'.

כך בא לסיומו המסע שלנו בזימבבואה המתחדשת, מסע שלימד אותנו על התקווה הגדולה של בני המדינה, שמצפים לימים טובים יותר. מסע שבליבו למדנו על בני השבטים הטוענים ליהדותם, ומי יודע, אולי הם אכן בני אחד השבטים האבודים שגלו מארץ ישראל. ולא פחות חשוב היו המראות הנדירים ומרהיבים של חבלי הארץ היפה הזו, שפעם אחר פעם מלמדים אותנו כמה רבות נפלאותיו של בורא העולם. ■